

Veselin Vukotić
www.vukotic.net

Božićne rasprave

*Na Badnje večer, sa početkom u 21h, na UDG su održane Božićne rasprave – 20. put. One su već postale institucija sa tradicijom... Preko 300 učesnika iz svih krajeva Crne Gore... Veliki broj je ostao do kasno u noć u druženju i razgovoru. Tema je bila: **Kultura i razvoj. Ja sam, kao utemeljivač Rasprava, domaćin, a gosti su bili Dušan Janjić, Branislav - Žaga Mićunović, Branko Baletić i Veselin Jevrosimović...***

Zašto tema: *Kultura i razvoj*? Zašto ne klasična ekonomska tema?

Odgovor na ova pitanja otkriva nastajanje jedne nove paradigme (načina razmišljanja), posebno u civilizaciji Zapada. U vrtlogu svakodnevnosti i zaokupljenosti raznim događajima – izmiču nam novi procesi i rijetki postavljaju pitanje: „Kud ide ovaj svijet – ova civilizacija?“. A mnoge svakodnevne probleme trebamo rješavati u kontekstu logike tih naslućujućih procesa.... Nažalost, inercija i predrasude, a prije svega arogancija neznanja natkrivaju viziju... A danas svijet vri!

Kultura postaje ekonomsko pitanje i ona sve više urasta u osnove savremenog društva, kao što su sada urasli moć politike i moć ekonomije. Paradigma razmišljanja zasnovana na savremenim mitovima o nacionalnoj državi, mitu o društvu kao Bogu iznad pojedinca, kao i mit o masovnoj industrijskoj proizvodnji lagano se mijenjaju i nestaju... Izgleda čudno!... Ove teze sam iznio na Badnje večer – noć čuda – jer prije 2016 godina nevina Marija je u Vitlajemskoj pećini rodila Isusa – Božiji sin začet duhom! Upravo Badnje večer nas vraća na ideju začeca života duhom... Vraća nas na onu „Na početku bješe riječ!“, a riječ je eho duha... Bogovi su nam dali riječ, a ne vatru, dali su nam duh, ne fizičku moć!

Svako od nas ko ulazi u knjižaru će primijetiti sve veći broj knjiga iz oblasti mitologije. Zašto se na Zapadu sve više čitaju Džozef Kembel (slavni mitolog), Klod-Levi Stros? Zašto su dva velika skeptična mislioca Evrope: Osvald Špengler i Anri Bergson „ponovo u modi“?... Naravno, vjerujem da je većini čitalaca sve ovo beživotna teorija... Ali ljudska istorija pokazuje da je teorija najbolja praksa... Da nije npr. bilo teorije Platona i Airostotela... naša civilizacija bi bila drugačija... Velike ideje oblikuju svijet, a i naše živote... Otkud taj talas interesovanja za mitologiju? Zašto se sve više izučava istorija ideja i civilizacija? Zašto se toliko proučava veza između „evropske“ fizike i „kineskog“ misticizma? Sve su ovo simptomi tih novih nadirućih procesa. Bil Gejts tvrdi da se svijet mijenja svakih 7-10 godina... Znam da je nekima ovo „čudno“, jer imamo toliko svakodnevnih problema... I meni je „čudno“, kada vidim koliki je „grabež“ za najnoviji tip mobilnog telefona, koji se mijenjaju

u par mjeseci.... Svako ima pravo na „svoje čuđenje“. Upravo to priznavanje prava svakom pojedincu da misli onako kako on *iz sebe* osjeća je zora jedne nove paradigme individualizma; jedne nove individualnosti – okrenutosti sebi i svom duhovnom životu, svom unutrašnjem sistemu vjerovanja... Individualizma zasnovanog na **vrijednostima** razuma i humanosti... Individue kao **subjekta**, a ne objekta... Da li je čovjek kao ljudsko biće došao u fazu da sa osvajanja svijeta van sebe, pređe na osvajanje svijeta u sebi?

Da li se tragovi ovim promjenama mogu prepoznati u današnjoj stvarnosti, praksi, životu? Da li i kako kultura mijenja sadašnji kapitalizam? Otkud joj takva moć – pogotovu ako je shvatamo kao nešto što je sada na periferiji društva? Biće potrebno još mnogo vremena i istraživanja da se daju odgovori nivoa izvjesnosti koju traži današnji „**birokratski um**“... Na sreću, sve više je na sceni „**intuitivni um**“, jer vremena za čekanje da to shvati i „birokratski um“ nema!... Vrijeme postaje ključna dimenzija života – prostor kao dimenzija je savladan... Najudaljenija tačka na zemlji od mene je jednaka vremenu da se pritisne komanda na tastaturi – send... Komunikacione tehnologije stvaraju jedan novi svijet, ali i novo shvatanje svijeta.

U najopštijem, današnji industrijski kapitalizam sve više evoluiru u jedan novi tip – koji se sve više identifikuje kao kulturni kapitalizam. To u najopštijem znači da se sa dimenzije prostora – otkrivanja i osvajanja novih prostora, sa nekadašnje kolonizacije, prelazi na važnost *ideja*. Ideja kako da riješimo problem... Ideja kako da razumijemo svijet u sebi i oko sebe... Ideja postaje najkonvertibilnija valuta... Tržište ideja je sve važnije. Sve više se traže ljudi koji imaju ideje i moć kreacije, moć istraživanja, a ne samo moć imitacije i pasivne upotrebe već dosegnutog znanja... Svako znanje koje posjedujemo je već prošlost... U svijetu otkrivenog kvanta i gena više nema izvjesnosti i njoj svojstvene inercije (Hajzenberg). Neizvjesnost i složenost traže stalnu misaonu obradu, nove ideje, kreaciju... Zato i kažemo da je za biznis mnogo važnije da li ima ili nema biznis ideja, nego da li neko ima ili nema novca... Dobra ideja ne traži novac – ona ga stvara.

Moje shvatanje kulture u ovom tekstu je prevashodno vezano za proizvodnju ideja i kreativnosti kao rezultata drugačijeg, subjektivnog shvatanja svijeta oko sebe, a ne za npr. kulturna prava... Sa aspekta ovog shvatanja moram reći da je kultura sve više roba... Kultura izlazi na tržište – sa obronaka društva, pravo u centar; iz „zagrljaja“ budžeta i države u vrevu tržišta. Ako industrija ima za rezultat masovni industrijski proizvod, što je proizvod kulture? Proizvod kulture je *proizvodnja ljudskog iskustva*. Često se to zove *ekonomija iskustva*, industrija iskustva... Mnogi futuristi kažu da se u kulturnoj industriji radi o trgovanju onim radi čega „**srce brže kuca**“ – muzika, film, umjetnost, zabava, putovanje, turizam, roman, pjesma, pozorište, koncert, sport... Sve su to događaji koji proizvode naše iskustvo... Da li se na doček Nove godine išlo u trgovinu ili se kupovao „provod“ – doživljaj, novo iskustvo? Da li je turizam – sunčanje? Sve ove silne turističke organizacije treba da, umjesto brojanja kreveta i gostiju, fokus usmjere na proizvodnju ličnog iskustva, na lične doživljaje turista... Treba nam **Ministarstvo turizma i kulture**... U tom smislu gradnja žičare Kotor-Lovćen je po meni mnogo važnija investicija od mnogih koje imaju epitet spasa crnogorske ekonomije... I to bi bila svojevremena privlačuća snaga za nove turiste.... „A gdje je proizvodnja – ne živi se od turista“... Ovo su ta česta pitanja na koja se odgovara pitanjem:

„A što će ti proizvodnja, ako nema ko da je kupi“.... **Tržište je najvažnija imovina svake kompanije**... Turizam je upravo vid **širenja** malog unutrašnjeg crnogorskog tržišta... Da li će se turistima prodavati naši proizvodi zavisi „da li ima nas“, odnosno biznis ideja i preduzetnika. To direktno ne zavisi od države... Promocija brenda, marke, imidža, zabave postaje važan proizvod globalne ekonomije.... Veliki je ekonomski gubitak za Crnu Goru npr. raspad grupe „**No name**“, brenda koji je bio u evropskom usponu... Šta su značili „Bitlsi“ za ekonomiju Britanije?... Zar zabave na splavovima na Savi nijesu bili prvi kanali pomirenja Hrvata i Srba? Zar se nešto slično nije desilo i na zabavama organizovanim na našem Primorju?... Da li se pitamo da li će pretvaranje crnogorskog primorja u „**penzionerske spavaonice**“ – rano zatvaranje restorana i klubova, zabrana buke i sl. imati ekonomske posljedice?... „Mi smo prva kultura u istoriji koja će upotrebljavati visoku tehnologiju za proizvodnju tog najprolaznijeg, a ipak trajnog proizvoda – ljudskog iskustva.“ (Tofler)